

T. C.
İstanbul Üniversitesi
Tıp Tarihi Enstitüsü
7-1947

Sivasta Mecdiye ve Necmiye Medreseleri Hakkında

Prof. Dr. A. SÜHEYL ÜNVER

İSTANBUL
Milli Mecmua Basımevi
1 9 4 7

D.Boğ No: ab255

Yer No: ab252

ÇEKÜL KÜTÜPHANESİ

DEMİRBAŞ NO. *ab 255*

SINIFLAMA NO. *ab 252*

BAĞIŞCI

GELİŞ TARİHİ

[1] مدرسة الشفاية
مدرسة المجديه
مدرسة النجميه

Hemen Sivas şehri eesrine baş vuduk. Orada gördük ki Gök medrese, Sahibiyye, Çifte minare (Darülhadis), Buruciye, Şifaiyye medreselerinden bahis vardır. Çifte Minare (Darülhadis) medresesi 670 (1271) kapısındaki

امر بعمارة هذه المدرسة الصاحب الاعظم

kitabesinden sahibi azam Fahrettin bin Ali tarafından yapıldığı anlaşılıyor Gök Medrese de aynı tarihi taşıyor. Buruciye de keza, yalnız Şifaiyye medresesi 614 (1217) ye kadar uzanıyor. Gök medrese ile çeşmenin banisi de sahip Fahreddin Alinin Sahibiye medresesi vakfiyesi 678 (1279) tarihlidir.

670 (1272) de Sivasta birçok medreseler yapılıyor. Gök medresesi (Darülhadis) ve Sahibiye medreseleri aynı senede ve Sahib Atanın oluyor. Sahib Ata aynı senede üç medreseyi yaptırmıştır, yoksa Sahibiye Sahip Fahreddin gibi aynı isimleri mi taşıyor. Lâkim bunların hepsinin ayrı ayrı kitabeleri de vardır. Bugünkü isimleriyle kitabelerini karşılaştırmak ve ona göre selçuklar zamanındaki isimlerini araştırmak doğru olur. Bu da kısmen ilmî faaliyetleri bazı eserlerin orada istinsahlarından öğrenilen bu medreselerin isimleri bizim yaptığımız gibi toplanırsa bu hakikat ortaya çıkmış olur. Belki bizim bulduğumuz Sahibiye ve Sahib Fahreddin ismini taşıyan medrese bunlardan biri olmalıdır.

Şimdi Sivas şehri eserinin tarihî kısmında rastlamadığımız Necmiye ve Mecdiye medreselelerine gelelim :

Necmiye medresesinde İbni Saatinin, Mecmül' Bahreyn şehrinin

[1] Atıf efendi K. N, 1244 deki eser sene 1099 (1682) de Çankırılı Mustafa bin Recep Hattıyla Kütahya K. N. 4691 de yazılı eser sene 1099 (1688) de yine bu medrese istinsah olunmuş. Sivasta Birinci Keykavus hastahanesi sonra Şifaiyye medresesi olmuştur. Yoksa yanındaki medrese değildir.

Bu kitap, merhum Yüksek Mimar
Sadık Çetintaş'ın vasiyeti üzerine, aynı
Taraftndan İ. T. Ü. mimarlık Fakültesi
Kütüphanesine hediye edilmiştir.

59/85

SIVASTA MECDİYE ve NECMİYE MEDRESELERİ HAKKINDA

Prof. Dr. A. Süheyl Ünver

Sivas hakkında en olguu eser Rıdvan Nafiz ve İsmail Hakkı (Uzunçarşılı) nın 1928 de çıkardıkları (Sivas Şehri) kitabıdır. Bu eser Sivasın eskiden kalabilen eserlerinin bugünkü tavsifi, şehrin tarihi ve Sivasla ilgili şahsiyetlerden bahseder. Sivas şehri hakkında olan bu resimli eser her suretle ve her zaman aranacak bir kaynaktır.

Tütüphanelerimizde tıp ve ilimler ve san'at tarihimiz konusunda çalışırken Sivas şehri ile ilgili notları Sivas adını taşıyan bir dosya içinde topladık. Geçenlerde bu dosyadan birşey arıyordum. Aklıma Sivasın Selçuklar zamanında bir ilim merkezi olduğu ve pek çok medreselerinde binlerce talebenin okuduğunu bazı kaynaklardan öğrenerek Selçuk Tababeti eserimde Sivastaki birinci Keykavus hastahanesi kısmında yazmıştım [1]. Derken hastahanesiyle ve bildiğimiz birkaç medresesiyle çok önemli bir durumda olan bu şehrimizin medreseleri isimlerini bu dosyadan şöyle sıraladım.

[2] مدرسة الصاحبيه

[3] مدرسة صاحب فخرالدين

[1] Dr. A. Süheyl Ünver. Selçuk Tababeti. Türk Tarih Kurumu neşriyatından. 1940

[2] Şehit Alipaşa kütüphanesi. N. 18 sene 781 (1379) da burada istinsah olunmuştur.

[3] Bu da Sahibiye medresesinin 744 (1343) de aldığı diğer bir isim. Bu tarihte Kltabüttesdid ... burada istinsah olunmuş. Esad Efendi K. N 3803.

olabilir. Tarih de uymaktadır. Bunu kati söyleyemeyiz. Bunu teyid eden başka bir kayıt çıkmasını beklemek lâzımdır.

Biz bunu beklিয়ে duralım Sivasta şimdiye kadar literatöre geçmemiş ikinci bir medreseyi ismen öğreniyoruz ki o da Mecdiye medresesidir. Bunu da ilimler tarihimiz için bir kazanç sayarım. Zira daha literatöre geçmemiş Anadolu medreselerinden böyle kayden bulunanların miktarı hergün artmaktadır diyebiliriz. Şimdilik Sivasa hu ikisini misal verdik.

ikinci cildi [1] 732 (1332) tarihinde ismi yazılı olmıyan birisi tarafından istinsah olunmuş. Medrese herhalde bu tarihten önce yapılmıştır. Selçukların Necmüddin lâkabını alan bânisi kim olabilir. Sivas şehri ile ilgili birkaç Necmüddin indekste yazılıdır. Bunlardan birisi Sivas kadısı olan Kırşehirli Necmüddin'dir. 6 Muharrem 641 (1243) de Moğollar Sivasa yürüdüğü zaman şehri tahripten ve ahaliyi tamamen öldürölmekten kurtarmak için şehrin teslim olduğı ve halkın muvakkatavaat ettiğini bildirmiştir. Diğer Necmeddinleri banî olarak düşünmek zordur. En ziyade akla yakın gelen budur. Zira Sivas kadısıdır. Sivasla her veçhile ilgisi vardır. Mamaafih bu bir zandır, bununla banisini tamamen bulduk düşüncesinde değiliz. Başka bir yerden bir kayıt çıkar ve bunu tevsikederse iş doğrulur. Amma muhakkak ki şimdiye kadar hiçbir esere geçmiş bir Necmiye medresesinin Sivasta tarihen bile olsa mevcut olduğunu tesbit edebilmek de ilimler tarihimiz noktasından bir kazanç sayılmalıdır.

Mecdiye Medresesinde 756 (1355) de İdris bin Halil (İmam ebu Hanifenin menakibini istinsah demiştir. [1] O halde bu tarihten önce Sivasta bu adı taşıyan bir medrese vardır ki onu me hazimizden değil bu kitabın sonunda istinsah olunan şehirdeki medrese isminden öğreniyoruz. Banisine gelince Sivas şehri ile bilgili birkaç Mecdüddin vardır ki indekste sıralanmıştır.

Mecdüddin İshak vardır ki Sinop şehri alınınca 611 (1214) de İzzettin Keyavus tarafından Bağdat halifesine bildirmeğe memur edilmiştir. Bu bizce zayıf bir ihtimal ile banî olarak düşünölecek namzetlerden birisi olabilir. Mecdüddin ve Danişmentlerden Mecdüddin Sungur olmaz diyoruz. Bir de Mecdüddin Emir Hasan bin Şerefüddin Mehmet var. Fakat bunlar arasında bizce banî olan kuvvetli namzet Sahip Atanın azlinden sonra yerine vezir olan (Mecdüddin Mehmet bin Hasanül' Erzincani) olmalı diye düşünöyoruz. O da bu medreseyi yaptırmış

[1] Şimdi Fatih Kütüphanesinde N. 1754 de kayıtlıdır, Fatih'in hususî kütüphanesinden Semaniye medreseleri kütüphanelerinden birisine verilmiştir. Fatih'in ş-hzadelik mührü ve Mehmet bin Aliyyü' Fenarinin yapraklarını saydığına dair imzası var.

[1] Bu eser şimdi Vefada Atif efendi K. N. 1739 da kayıtlıdır.